

Rozhovor

„Mám nač vzpomínat“

Rozhovor s prof. JUDr. Dagmar Císařovou, DrSc., u příležitosti jejích devadesátin

Prof. Dagmar Císařová náleží k nejvýraznějším učitelským osobnostem na Právnické fakultě Univerzity Karlovy i na Policejní akademii ČR. K jejím odborným zásluhám patří proměna trestního procesu a posílení postavení obhájce v trestním řízení. Je také zakladatelskou osobností pro obor zdravotnického práva u nás.

V srpnu tohoto roku prof. Císařová oslavila devadesáté narozeniny. Byli jsme paní profesorce poblahopřát a při této příležitosti vznikl rozhovor, v němž jubilatka hovoří zejména o poválečné době, o svých studiích na klasickém gymnáziu v Hradci Králové a na právnické fakultě v Praze v 50. letech. Prof. Císařová také vzpomíná na svoji činnost v advokátní poradně a přibližuje trestní případy, které měly vliv na její pozdější odborný vývoj, ať již šlo o majetkové delikty, nebo o causy lékařů obžalovaných z provádění nelegálních interrupcí. Paní profesorka se dále zamýšlí nad poměry v československé právní vědě a nad vlivem sovětského trestního práva v 50. a 60. letech. V jejích vzpomínkách docházíme k událostem srpna 1968 a k počátkům normalizace.

Paní profesorko, kdo měl na vás v mládí největší vliv?

Určitě to byl můj otec. Ovlivnily mě jeho názory a filozofické postoje i praktický vztah k životu.

Váš otec působil jako advokát a původně jste žili na Moravě. Jak došlo k tomu, že se vaše rodina přestěhovala do Hradce Králové?

Otec byl za války zatčen gestapem. S matkou a bratrem jsme opakovaně měnili bydliště, a nakonec jsme přišli do Hradce Králové, kde jsme žili v malém bytě ještě s jednou rodinou. Tam jsme vydrželi do osvobození, kdy se otec vrátil z koncentračního tábora. Vzpomínání na tu dobu raději ukončíme. O nacistických hrůzách se již napsalo mnoho a já všechno prožívala jako dítě.

Jak vypadalo vaše poválečné dospívání v Hradci Králové? Do jakých škol jste chodila?

Hradec byl celkově velmi kulturní město, takže i školy tam byly dobré. Já jsem zpočátku studovala na dívčím gymnáziu. Velmi jsem si však přála studovat na gymnáziu klasickém, o kterém jsem slyšela mnoho vyprávět od svého otce. Podařilo se mi tam přestoupit v kvintě. Znamenalo to složit rozdílovou zkoušku z latiny, na kterou jsem se musela doučit soukromě. Naštěstí mě latina bavila a šla mi docela dobře, takže jsem zkoušku složila. V kvintě, kam jsem nastoupila, ovšem zároveň začínala i obtížná výuka řečtiny. Tylovo (původně Rašínovo) gymnázium bylo proslulé úrovní výuky. Jako středoškolské profesory zde působili dřívější univerzitní učitelé, kteří měli osobité badatelské zájmy, například jako filologové nebo přírodovědci. Na gymnáziu se mnou studovala řada velmi nadaných a zajímavých spolužáků, z nichž někteří se později stali známými. Patřil k nim i můj budoucí muž. V ročníku nás bylo jen šest děvčat, jinak chlapci.

Jaké byly vaše tehdejší zájmy?

Vždycky jsem velice ráda četla. Vyrostla jsem na klasické literatuře francouzské, německé a ruské. Mnozí

spolužáci byli ovšem v literatuře daleko vzdělanější než já. Vyměňovali jsme si knihy a díky nim jsem se seznámila s ruskou literaturou konce 19. a počátku 20. století, zejména se symbolisty a představiteli ruské dekadence. Oblíbila jsem si například Dimitrije Merežkovského, Jevgenije Čirikova a další spisovatele tzv. ruského stříbrného věku.

Jak jste se rozhodla pro studium práv?

Původně jsem uvažovala o studiu literatury nebo dějin umění. V době, kdy jsem se hlásila na vysokou školu, bylo možné se hlásit na jeden obor. Nebylo to jako před válkou, kdy si posluchači na univerzitě zapisovali běžně nejrůznější obory. V naší době se již na vysokou školu skládaly přijímací zkoušky. Musela jsem se tedy rozhodnout, kam se přihlásím. Měla jsem pochybnost, zda bych ve studiu dějin umění obstála, když postrádám hudební talent, paměť i znalosti. Ke studiu práv mě inspiroval můj tatínek. Je přitom zajímavé, že si nepřál, abych šla práva studovat. Byla jsem však zaujatá historikami, které o svém povolání vyprávěl.

Mohla byste nám přiblížit, do jakého prostředí jste přišla na fakultě v Praze?

Měla jsem opět štěstí na zajímavé spolužáky, bylo jich mnoho. Nechci proto uvádět konkrétní jména, abych snad na někoho nezapomněla. Z učitelů na mě zapůsobili nejvíce prof. Solnař, později prof. Růžek a také docent Fiala, známý odborník na občanský proces, kterému jsem se původně chtěla věnovat.

Když jsem studovala, byly přednášky i semináře povinné. Vedly se záznamy o docházce. Jako studenti jsme byli rozděleni do pevných skupin, které měly svého designovaného vedoucího, studenta s výborným prospěchem a ten měl výkazy o docházce na starosti. I tehdy platilo, že některé přednášky jinak vynikajících odborníků, kteří napsali znamenité učebnice, se pro jejich rozvlácnost nebo špatný přednes nedaly poslouchat.

Co váš přivedlo k zájmu o trestní právo?

Po promoci jsem odešla do Brna, kde jsem působila v advokátní poradně. Myslím, že to byla teprve zkušenost z advokacie, která mě vedla k rozhodnutí se trestnímu právu plně věnovat. Obor se mi však zalíbil již během studia. Velkou roli hrál fakt, že trestní právo obsahuje důležitou stránku filozofickou, což mi bylo sympatické vzhledem k mému zájmu o literaturu.

Jak probíhala vaše koncipientská praxe?

V Brně jsem se dostala do advokátní poradny, jejíž vedoucí, JUDr. Soukop, byl velmi rozumný, taktivní

a lidsky chápající. V tehdejší atmosféře – byla to 50. léta – šlo o zcela zásadní okolnost. Mohu říci, že mě tento šéf vytáhl z řady průšvihů. Já nevěděla, co si mohu dovolit říkat. V tehdejší době nebyla pro advokáta úplně nejlepší cesta otevřeně protestovat proti některým postupům státních orgánů. Mně například vadilo, když soudci jednali s obviněnými jako s pachatelí a hlasitě jsem se proti tomu ohrazovala. To bylo bráno jako velká drzost a hrozilo mi i kárné vyšetřování. Můj vedoucí vše dokázal smírně vyřešit. Jeho velkou výhodou bylo předválečné členství v KSČ. I jinak byla v naší poradně řada zajímavých advokátů. Je s podivem, že někteří mí kolegové prošli tehdejšími politickými prověrkami, přestože měli za sebou dlouhou kariéru předválečnou a protektorátní. Měla jsem zkušeného kolegu, který býval právním zástupcem brněnské Zbrojovky a přišel tak do styku s meziválečnými politickými špičkami, včetně těch spíše nechvalně proslulých. Pověřovali jej i diplomatickými úkoly. Líčil mi nejrůznější bizarní příhody, například když za války přijel do Brna hrabě Ciano, zeť diktátora Mussoliniho a italský ministr zahraničí. První, po čem se prý tento aristokrat v Brně sháněl, byla adresa místního nevěstince. Byl zklamán, když zjistil, že tato instituce u nás byla v té době již zrušena.

Jakou agendou jste se v advokacii zabývala?

Dr. Soukop mě nejprve poslal do účtárny. Když jsem protestovala, řekl mi, že účetnictví a všechny finanční otázky jsou pro advokáta zcela zásadní. Pak jsem dostala přiděleny první právní případy. Šéf rozhodl, že převezmu agendu rozvodů. Moje klientky byly převážně ženy mezi 40 a 50 lety, se kterými se rozváděli manželé. Byli to většinou inženýři, architekti, lékaři atd., kteří i tehdy měli slušné příjmy, zatímco jejich ženy nikdy nepracovaly, protože v buržoazní vyšší střední třídě nemohla žena pracovat. Díky tomu klientky ani neměly žádné použitelné vzdělání nebo kvalifikaci. Neměly tím pádem ani nárok na penzi. Byly rády, pokud se jim podařilo získat aspoň špatně placené místo například šatnářky nebo toaletářky. Jiné se ocitaly zcela bez prostředků, zatímco dosavadní manžel byl dobře situován, ale nechtěl jim na výživu přispívat. Klientky mi také vyprávěly, jak s nimi manželé špatně zacházeli, byli jim nevěrní nebo po nich požadovali sexuální praktiky, o nichž se tehdy (ani dlouho potom) ve slušné společnosti nemluvalo. Na mě působily jejich příběhy dost deprimujícím způsobem. Myslela jsem si, že se z toho za čas zblázním. Šla jsem za vedoucím a žádala, aby mi přiděloval jiný typ případů. Poukazovala jsem na to, že mám sama před svatbou a chci mít děti. JUDr. Soukop mi však řekl, abych si těchto případů naopak vážila, protože jsou pro každou ženu velmi poučné. Muži prý v podstatě nejsou monogamní. Žena, která přijde na manželovu nevěru, má počkat tři dny a poté se s chladnou hlavou